

GIANFRANCO
CALLIGARICH

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΔΟΤΣΗ

ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΑΒΥΣΣΟΙ

ΙΚΑΡΟΣ

ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΑΒΥΣΣΟΙ

Η μετάφραση πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Κέντρου βιβλίου και
ανάγνωσης του ιταλικού Υπουργείου Πολιτισμού.

Τίτλος πρωτοτύπου: *Privati abissi*

© 2018, Giunti Editore S.p.A. / Bompiani, Firenze-Milano

www.giunti.it

www.bompiani.it

© 2024, Εκδόσεις Ίκαρος για την ελληνική γλώσσα

Μετάφραση από τα ιταλικά: Δήμητρα Δότση

Επιμέλεια – Διόρθωση: Σταυρούλα Αλεξανδροπούλου

Σχεδιασμός – Εικονογράφηση εξωφύλλου: Χρήστος Κούρτογλου

Στοιχειοθεσία – Σελιδοποίηση: Εκδόσεις Ίκαρος

Εκτύπωση: Κοτσάτος Α.Ε.

Βιβλιοδεσία: ΗΛ. Μπουντάς – Π. Βασιλειάδης Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν.2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2024

ISBN 978-960-572-652-2

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 3225152 • www.ikarosbooks.gr

Gianfranco Calligarich

ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΑΒΥΣΣΟΙ

Μετάφραση
Δήμητρα Δότση

ΙΚΑΡΟΣ

Στην Ντανιέλα και τον Φερούτσο,
αγαπημένους εμπνευστές

Νομίζω ότι ο ποταμός είναι ένας δυνατός μελαψός θεός.¹

T.S. Eliot

Το μυθιστόρημα είναι μια μορφή νοσταλγίας.

Κάποιος

¹ Θ. Σ. Έλιοτ, Τέσσερα κουαρτέτα. Ένα μήνυμα για το μέλλον της ανθρωπότητας, μτφρ. Έφη Αθανασίου, Ίκαρος, 2002. [Σ.τ.Μ.]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1. Στην αγκαλιά του ποταμού	15
2. Αρώματα καφέ	32
3. Swinging London	46
4. Πιστά σκυλιά	64

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

1. Επιστροφή στην πλατεία	85
2. Το μεγάλο γκονγκ	103
3. Δυνατός άνεμος	117

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

1. Το τέταρτο στοιχείο	141
2. Η νύχτα της Βεγγάζης	157
3. Ο φάκελος του Λονδίνου	165

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

1. Πίσω από τη Λας Ράμπλας	187
2. Η τρίτη υπόθεση	211
3. Έξω από τον ποταμό	235

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΗΝ ΑΓΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ

Λοιπόν. Ίσως τώρα είναι η κατάλληλη ευκαιρία να πω γιατί ξαναθυμήθηκα τούτη την ιστορία. Ας πούμε πως όλα οφείλονται στο μακρύ, κουραστικό ταξίδι που έκανα με το αυτοκίνητο μέχρι την Πρωτεύουσα για να πω το τελευταίο αντίο στον γερο-Σανταντρέα. Ξαπλωμένο, παρελθόντος ορίου ηλικίας γαρ, στο ξύλινο κοστούμι του. Στη σκιά των κυπαρισσιών. Ένα ταξίδι που στην περίπτωσή μου αποδείχτηκε εξουθενωτικό λόγω των διουρητικών που παίρνω για την τόνωση του αδύναμου καρδιακού μου μυ, προκειμένου να καθυστερήσω το αναπόδραστο τέλος. Διευκρίνιση όχι και τόσο ανώφελη, μιας και γι' αυτό ακριβώς έχω σκοπό να μιλήσω. Για τον σκοτεινό μου που, όταν βρίσκεται σε λειτουργία, πάλλεται επίμονος μέσα στη θωρακική κοιλότητα των ανθρώπων μέχρι τον ύστατο, τελεσίδικο χτύπο του. Κατά τ' άλλα, ελάχιστα ανθρωπολογικά δεδομένα μπορούν να καταγραφούν για την τυφλή, επίμονη δραστηριότητά του. Διότι ορισμένες φορές τίποτε δεν μπορεί να είναι πιο σαρωτικό από αυτή τη σκοτεινή ιστορία που ονομάζεται έρωτας, μια ιστορία στην οποία οι άνθρωποι χωρίζονται πάντα σε τζογαδόρους και μη, ακόμη κι όταν δεν κάθονται μπροστά

σε κάποια τσόχα, και όπου εντέλει –τόσο στη ζωή όσο και σε αυτές τις ατελείωτες πράσινες τσόχες– κάθε νίκη καταλήγει να μοιάζει με την άλλη, ενώ οι ήττες είναι αυτές που διαφέρουν πάντα μεταξύ τους.

Γι' αυτό μόνο τις ήττες αξίζει τον κόπο να θυμάται κανείς, αν πράγματι το θέλει.

Και μιας και τα διευκρίνισα όλα αυτά –εδώ, κάτω από τα φοινικόδεντρα τούτης της ακτής, εκτός τουριστικής σεζόν, τώρα που η παρτίδα της ζωής μου μετράει αντίστροφα, σε μια ήρεμη πλέον καθημερινότητα, τώρα που οι κρουπιέρηδες του Ριβιέρα περνούν ολόκληρα απογεύματα στους μπαρμπερίηδες λιμάροντας τα νύχια τους προτού ξεκινήσει μία ακόμη βραδιά σε μισοάδεια τραπέζια (αν και, σε ό,τι αφορά εμένα, όσο γίνεται ακόμα παιχνίδι, αξίζει τον κόπο να ποντάρεις)– ας πάρουμε από την αρχή αυτή την ιστορία με τους καρδιακούς μυς, τότε που ήταν ακμαίοι. Και για την ακρίβεια, από εκείνον τον χειμώνα πριν από τριάντα και βάλε χρόνια όταν –νεαρός με τον καρδιακό μου μυ να αψηφά ακόμα τους κινδύνους– έτυχε να έχω κάποια διαφωνία με τον ιδιοκτήτη μιας χαρτοπαικτικής λέσχης, ο οποίος, τώρα που έχει αποδημήσει εις Κύριον, πλέον έχει να λογαριαστεί μόνο μαζί Του. Τότε όμως που όλοι παραμέριζαν στο πέρασμά του, ήταν προτιμότερο να μην έχεις πολλά πολλά μαζί του. Έτσι λοιπόν, ανασκουμπώθηκα κι άφησα την καταχνιασμένη πρωτεύουσα του βορρά όπου έμενα, και που δεν είναι της ώρας να την αναφέρω με τ' όνομά της –στο κάτω κάτω όλες οι πόλεις που τις ζώνει η ομίχλη ίδιες είναι– για να πάω στον νότο. Στον

πιο ήπιο χειμώνα της Πρωτεύουσας. Περιμένοντας να ηρεμήσουν τα πνεύματα, για να γίνω πιο σαφής.

Στην Πρωτεύουσα λοιπόν ήταν που βρέθηκα μπλεγμένος σ' αυτή την ιστορία με τους ακμαίους καρδιακούς μυς. Αφού πρώτα βρήκα κατάλυμα σε ένα ξενοδοχείο με αμφιλεγόμενο παρελθόν, από το οποίο δεν είχε λυτρωθεί ακόμα, καταχωνιασμένο στα σοκάκια εκείνης της πλευράς της πόλης όπου υπήρχαν λιγότερες πιθανότητες να σε εντοπίσει κανείς. Σ' εκείνη δηλαδή την παλιά γειτονιά η οποία, σφηνωμένη κατά τα δύο τρίτα στην καμπή του ποταμού που διέσχιζε σαν φίδι το κέντρο της Πρωτεύουσας, συνδεόταν με την υπόλοιπη πόλη μόνο χάρη σε κάτι παμπάλαιες γέφυρες, με αποτέλεσμα να μοιάζει με ένα υγρό, απομονωμένο και, εκείνη την εποχή, προστατευτικό νησί.

Στην αγκαλιά λοιπόν του ποταμού, σε έναν λαβύρινθο από σκοτεινά λιθόστρωτα σοκάκια, στρωμένα με μικρές τετράγωνες πέτρες –γλιστερές με τη βροχή και σκούρες σαν το σίδερο με τον ήλιο–, σε μια γειτονιά διάστικτη από καταστήματα με χειροποίητα είδη που σκόρπιζαν τις τραχιές μυρωδιές τους από τα χημικά διαλυτικά, όταν οι μαγαζάτορες έβγαζαν έξω στο λιθόστρωτο τους πάγκους εργασίας, και από μικρές πλατείες γεμάτες πάγκους φορτωμένους με είδη οικιακής χρήσης. Έτσι ήταν αυτή η γειτονιά. Αλλά και με απέραντες πλατείες όπου δέσποζαν σιντριβάνια με βροντερά νερά, ατάραχες προσόψεις περίτεχνων ναών και παλιά κτίρια με τοξωτές πύλες και κίονες, συχνά με παλιούς κήπους στο πίσω μέρος και περίβολους στολισμένους με πινακίδες που έδειχναν ημερομηνίες και το επίπεδο κάποιας ιστορικής πλημμύρας του ποταμού.

Ναι, έτσι ήταν αυτή η γειτονιά στην αγκαλιά του ποταμού. Και με τους μεγάλους τρούλους των ναών κόντρα σε έναν ουρανό

που πάντα τον διέσχιζαν γλάροι, αλλά και με κτίρια όπου είχαν διαπραχθεί ιστορικές δολοφονίες. Κυρίως σε ό,τι αφορά τούτη την ιστορία, ήταν και καταφύγιο κοσμοπολιτών, εξόριστων από τον γύρω κόσμο –κυρίως μποέμ, δημοσιογράφων και λοιπών–, τους οποίους είχε ξεβράσει εκεί η παλίρροια της ύπαρξής τους και τώρα συνωστίζονταν στα μπαρ για να πιουν κρυμμένοι στα σοκάκια, συσπειρωμένοι από ένα είδος κοινής, συλλογικής επίγνωσης. Είχαν αράξει σε τούτο το ύστατο καταφύγιο όπου ο άνθρωπος είχε χτίσει ό,τι πιο σπουδαίο μπορούσε, χωρίς όμως να σημαίνει ότι αργά ή γρήγορα δεν έμελλε να γίνει και αυτό σαν τον υπόλοιπο κόσμο πέρα από τις γέφυρες. Ένα συνηθισμένο μέρος. Επίγνωση, ναι, κατά βάθος αυτό ήταν που εξομίωνε όλους εκείνους τους εξόριστους κοσμοπολίτες. Που τους καθιστούσε υπερήφανα απόκληρους. Εν ολίγοις, πεισματικά ανθρώπινους ακόμα. Με άλλα λόγια, ίσως μεγαλύτερα θύματα των καρδιακών τους μυών συγκριτικά με τους υπόλοιπους ανθρώπους, και με ιδιαίτερα καταστροφικές συνέπειες για την ίδια τους την ύπαρξη. Το διαπίστωσα ιδίως όμμασι όταν –εξόριστος κι εγώ σαν εκείνους μέχρι το τέλος του καλοκαιριού– κατέληξα στη σκληρή συναισθηματική παρτίδα δύο εξ αυτών. Αν και ως εξωτερικός παρατηρητής. Ως απλός κρουπιέρης.

Το στέκι μας, ο Ξανακερδισμένος Χρόνος,² ήταν ένα μπαρ όπου πηγαίναμε για ποτό, χωμένο στα σοκάκια γύρω από εκείνο το τεράστιο, στενόμακρο προαύλιο των εκκλησιών, των καφέ και

² Όνομα δανεισμένο από τον τίτλο του έβδομου και τελευταίου τόμου του μυθιστορήματος του Μαρσέλ Προυστ *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο*. [Σ.τ.Μ.]

των σιντριβανιών με τα βροντερά νερά –και κέντρο της κοινωνικής ζωής της γειτονιάς, εκτός των άλλων–, το οποίο οι χάρτες της Πρωτεύουσας αναφέρουν με το όνομα πιάτσα Ναβόνα. Το μπαρ αυτό ήταν από εκείνα που σερβίρουν μόνο ποτό, ιδιοκτησίας του τότε στιβαρού πενηντάρη και ένθερμου καπνιστή πίπας, του γερο-Σανταντρέα, όταν ακόμα απείχε παρασάγγας από τα κυπαρίσσια. Αυτού του ψηλού, γεροδεμένου θεού του αλκοόλ, με το λευκό μουστάκι και τα τουίντ σακάκια, που μοίραζε υγρές ευλογίες στους κατατρεγμένους θαμώνες πίσω από έναν γυαλιστερό μαονένιο βωμό, φορτωμένο με επιμελώς στοιχισμένα μπουκάλια. Έτσι ήταν τότε ο γερο-Σανταντρέα, όταν ακόμα απείχε παρασάγγας από τα κυπαρίσσια. Το δε μπαρ του ήταν ένα καθαρό και καλοφωτισμένο μέρος, για να το πω κάπως παλιομοδίτικα. Από εκεί συνήθιζα να περνάω για ένα ποτό τα βράδια, προκειμένου να λαδώσω τις μηχανές μου λίγο πριν πάρω το ταξί που θα με πήγαινε σε συγκεκριμένα διαμερίσματα, στρατηγικά απομακρυσμένα ανά την πόλη, όπου με περίμεναν στρωμένα τραπέζια – αυτά που με συντηρούσαν, δηλαδή.

Για τους εν λόγω δύο θαμώνες –Τομάζο και Αλεσάντρα ήταν τα ονόματά τους– αξίζει μάλλον τον κόπο να αναφέρω πώς τους είχα ξεχωρίσει ανάμεσα στους άλλους εξόριστους κοσμοπολίτες του Ξανακερδισμένου Χρόνου. Ας πούμε λοιπόν πως, αν εκείνος –ένας λιγομίλητος τριαντάρης που η παλίρροια της ύπαρξής του τον είχε παρασύρει στην Πρωτεύουσα από τη Γένοβα, όπου η οικογένειά του είχε ένα σημαντικό χαλυβουργείο, και τώρα έπαιζε πιάνο σε ένα στούντιο ηχογράφησης, χώρια που είχε γίνει ο νεαρότερος συνέταιρος του μπαρ του Σανταντρέα– αν εκείνος λοιπόν ήταν ογκώδης σαν ντουλάπα κι άρα διόλου

απαρατήρητος, το ίδιο ίσχυε και για εκείνη, αν και για τελείως διαφορετικούς λόγους.

Μάλλον, οφείλω να πω, παραήταν σίγουρη για το πόσο πολύ ακτινοβολούσε. Κι αυτό δίχως άλλο ήταν γεγονός. Όπως και το ότι είχε ένα σφριγηλό, πολλά υποσχόμενο κορμί κάτω από τα μονίμως λευκά της ρούχα, και ένα ύφος του στιλ δεν-ξέρω-τι-έχω, καθότι η μοναχοκόρη ενός Ελβετού τραπεζίτη – όπως θα μάθαινα εν καιρώ, πράγμα καθοριστικό για πολλές άλλες λεπτομέρειες αυτής της ιστορίας. Όλα αυτά καθιστούσαν αδύνατο το να την περιεργάζεσαι χωρίς να καταλαβαίνεις στη στιγμή ότι, στην καλύτερη περίπτωση, το μόνο που μπορούσες να της αποσπάσεις ήταν η καρφίτσα με την οποία θα σε διαπερνούσε προτού σε τοποθετήσει στην ήδη ασφυκτικά γεμάτη βιτρίνα με τις συλλογές της.

Τέτοιος τύπος ήταν. Χώρια το χαμόγελό της. Περιπαικτικό. Χαραγμένο στο τραχύ στόμα της. Το χαμόγελο μιας γυναίκας η οποία, αν και προσηλωμένη σε μια εντελώς προσωπική δοκιμασία κόντρα σε κάτι που μόνο η ίδια γνώριζε, ήθελε να βολιδοσκοπήσει κατά πόσο μπορούσες να τη σιγοντάρεις κι εσύ. Στα τυφλά. Χωρίς καν να ξέρει τι καπνό φουμάρεις κι αν είσαι κι εσύ της συνομοταξίας δεν-ξέρω-τι-έχω. Τέτοιο χαμόγελο είχε. Και με ένα τέτοιο χαμόγελο, συν τοις άλλοις, ήταν αδύνατον να μη στρέψεις το βλέμμα σου πάνω της, έστω και με κάποια σύνεση, λόγω του εκτοπίσματος της ντουλάπας που τη συνόδευε. Πράγματι, και μόνο να έβλεπες πώς την κοιτούσε εκείνος –με κατεβασμένα τα ρολά, λες και, παρότι ήταν μαζί, πάσχιζε ακόμα να αντιληφθεί σε ποια δοκιμασία τη σιγοντάριζε τώρα που είχαν γίνει ζευγάρι– καταλάβαινες πως αυτός δεν θα δεχόταν καμία απολύτως παρεμβολή. Συνεπώς κι εγώ περιοριζόμουν μονάχα σε αυτό, όπως και οι υπόλοιποι στο μπαρ: να την κοιτάζω με τη δέουσα

σύνεση από τα σκαμπό της μπάρας, ώσπου ένα βράδυ ήρθε να μου μιλήσει η ίδια, περνώντας ανάμεσα από τα φώτα και τις σκιές σαν μια ειρωνική, διακεκομμένη παρουσία. Κι όλα αυτά για να μου προτείνει –πράγμα παράδοξο παρά το γενικότερο φιλικό κλίμα που επικρατούσε στο μπαρ– να γίνω κουμπάρος μαζί με τον Σανταντρέα στον γάμο της με την ντουλάπα.

Αυτό μου πρότεινε όλως παραδόξως, προφανώς λόγω του γενικότερου φιλικού κλίματος. Η αλήθεια είναι πως είχε την τάση να προτείνει παράξενα πράγματα, όπως διαπίστωσα στη συνέχεια, αν και στη συγκεκριμένη περίπτωση το έκανε θέλοντας μάλλον να απαντήσει με προκλητικό τρόπο στα βλέμματά μου, όσο συνετά κι αν ήταν. Και μόνο που έβλεπες το περιπαικτικό χαμόγελο στο τραχύ στόμα της, το καταλάβαινες. Ένα χαμόγελο που απέκλειε οποιαδήποτε άλλη επαφή μεταξύ σας πέραν της τυπικής, ενώ ταυτόχρονα σε προκαλούσε να αποδείξεις ότι μπορούσες να σταθείς στο ύψος των περιστάσεων. Πράγμα που έκανα και, αφού της έδωσα την απάντηση που ζητούσε, έμεινα να την κοιτάζω μέχρι να επιστρέψει στην ντουλάπα της, που την περίμενε ανάμεσα στα τραπέζια και μας παρακολουθούσε. Αμέσως μετά έφυγαν μαζί από το μπαρ. Τρέχοντας. Δες και είχαν αργήσει και οι δύο σε κάποιο σημαντικό ραντεβού που είχαν κάπου στα σοκάκια, αφήνοντάς με σε εκείνα τα σκαμπό μόνο μου, συντροφιά με τον εαυτό μου. Εγκλωβισμένο στη γυάλινη βιτρίνα μου. Όσπου χάρη στη φωνή του Σανταντρέα, που έφτασε στα αυτιά μου σαν μέσα από τζάμι, έμαθα, κατόπιν δικής μου παράκλησης, τι είχε συμβεί πριν από αυτόν τον γάμο.

«Δεν έχω να σου πω και πολλά», είπε ο Σανταντρέα.

Κι ύστερα –κρύβοντας την αμηχανία του για τα γεγονότα πίσω από το σκούπισμα των ποτηριών, που τα τοποθετούσε ανα-

ποδογουρισμένα στα επάνω ράφια του πάγκου- ακολούθησε η περιγραφή των συμβάντων που είχαν διαδραματιστεί πριν από μόλις δύο εβδομάδες. Ένα βράδυ, εκείνη, με το πολλά υποσχόμενο κορμί κάτω από το λευκό της φόρεμα και το περιπαικτικό χαμόγελο χαραγμένο στο τραχύ στόμα της, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στον Ξανακερδισμένο Χρόνο. Όχι μόνη της, αλλά συνοδεία μιας αντρογυναίκας με λεπτά χείλη, με την οποία κάθισε σε ένα παράμερο τραπέζι από όπου παρατηρούσαν τους εξόριστους κοσμοπολίτες που συνωστίζονταν στο μπαρ. Όσπου κάποια στιγμή, η Αντρογυναίκα, μετά από μια σύντομη πλην έντονη κουβέντα, πετάχτηκε όρθια περιλούζοντάς τη με το ουίσκι της κι ύστερα έφυγε, αφήνοντάς τη μόνη στο τραπέζι με το λευκό της φόρεμα, που δεν απέπνεε μόνο το γνωστό της στιλ δεν-ξέρω-τι-έχω, αλλά και άρωμα μακρινών σκοτσέζικων κάμπων.

Έτσι είχαν τα πράγματα. Πάντως, παρά το γενικότερο φιλικό κλίμα, το περιστατικό έφερε σε αμηχανία τους πάντες. Όχι όμως εκείνη, η οποία, αφού πέρασε ανάμεσα από τα φώτα και τις σκιές του μπαρ, έφτασε στον πάγκο όπου ο νεότερος συνέταιρος του Σανταντρέα στεκόταν παράμερα κι έπινε την μπίρα του. Και τότε του ζήτησε να της σκουπίσει το φόρεμα.

Αυτή ήταν η παράκλησή της. Ειπωμένη με περιπαικτικό, βεβιασμένο χαμόγελο, κορμί πολλά υποσχόμενο κάτω από το λευκό φόρεμα, κι ύστερα έμεινε να τον κοιτάζει περιμένοντας την απάντησή του, ώσπου εκείνος πήρε μια πετσέτα από τον πάγκο κι έκανε ό,τι έπρεπε να κάνει, προσεκτικά. Κάποια στιγμή, μάλλον θα ένιωσε κάτω από το φόρεμά της κάτι που από τα ακροδάχτυλά του έφτασε κατευθείαν μέχρι τα πιο απόκρυφα μέρη του κορμιού του, καθώς εντελώς ξαφνικά άφησε την πετσέτα στον πάγκο κι έμεινε κι εκείνος να την κοιτάζει. Όλα

αυτά, ωστόσο, οδήγησαν στη δεύτερη παράκλησή της να βγουν έξω στο σοκάκι και να της σκουπίσει εκεί το φόρεμα, μέσα στα σκοτάδια.

Έτσι γνωρίστηκαν. Και η συνέχεια ήταν πολύ συγκεκριμένη. Εκείνη ερχόταν κάθε βράδυ την ίδια ώρα και τον πολιορκούσε πάντα με τον ίδιο τρόπο. Κατέφτανε στο μπαρ κι έπειτα –αφού έπινε την μπίρα της από το δικό του ποτήρι– σκούπιζε με το χέρι της τον αφρό από τα χείλη της, κοιτάζοντάς τον κατάματα. Κι ύστερα έβγαιναν βόλτα στα σοκάκια, από όπου ένα βράδυ εκείνος επέστρεψε με μια λακωνική είδηση –παράδοξη κι αυτή όπως και το γεγονός ότι έπιναν μπίρα από το ίδιο ποτήρι–, την είδηση του γάμου τους.

Τίποτε άλλο, μόνο αυτά προηγήθηκαν του γάμου τους, όπως μου εξήγησε αμήχανος ο Σανταντρέα, σκουπίζοντας σχολαστικά τα ποτήρια, και την ίδια στιγμή τα πάντα έφταναν στα αυτιά μου σαν πίσω από ένα τζάμι. Γεγονότα προφανώς καταγιγιστικά, αν λάβουμε υπόψη μας την τάση των εξόριστων θαμώνων να παρασύρονται από την παλίρροια της ύπαρξής τους. Αυτά και μόνο αυτά. Έπειτα από λίγες μέρες, ένα ζεστό, ηλιόλουστο πρωινό του χειμώνα, εγώ και ο Σανταντρέα βρεθήκαμε να είμαστε κουμπάροι τους. Στο δημαρχείο που στην Πρωτεύουσα βρίσκεται σε έναν λόφο ανάμεσα σε αγάλματα έφιππων αυτοκρατόρων. Εγκλωβισμένοι και ατάραχοι όλοι τους μέσα στον μπρούντζο και στο μάρμαρο των μνημείων τους.
